

การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการคือ 1) เพื่อประเมินระดับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) เพื่อพัฒนาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่เป็นพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งศึกษา เฉพาะหมู่ที่ 3 บ้านป่าละอู เพื่อพัฒนาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบล ห้วยสัตว์ใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับผู้ที่ มีความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยว หรือมีความรู้ในทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 19 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 2) สมาชิกชมรมป่ากะญอกะตอป่าละอูทั้งหมด จำนวน 30 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง 3) นักท่องเที่ยวনার่องที่เข้ามาท่องเที่ยวและใช้บริการ การท่องเที่ยวของชมรมป่ากะญอกะตอป่าละอู ในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน พ.ศ.2552 จำนวน 4 กลุ่ม ทั้งหมด 67 คน 4) ประชาชนท้องถิ่นทั่วไป โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจงสมาชิกชมรมป่ากะญอกะตอป่าละอูทั้งหมด จำนวน 40 คน และประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน ป่าละอู ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวทั้งหมด 110 ครัวเรือน โดยใช้เวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2551 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 รวมระยะเวลา 17 เดือน ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ในกรณีที่ไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวมาก่อน เนื่องจากเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ประชาชนบ้านป่าละอูมีความต้องการในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน สามารถจัดตั้งชมรมเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการท่องเที่ยวในชื่อ ชมรมป่าละอูกะตอป่าละอู ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการชมรมฯ ออกเป็น 4 ฝ่ายที่ชัดเจน ซึ่งมีรูปแบบกิจกรรมและการบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน 3 เส้นทางคือ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเขาทุ่ง เส้นทางเดินศึกษาวัฒนธรรมชุมชนบ้านป่าละอู และเส้นทางเดินศึกษาระบบนิเวศห้วยป่าละอูน้อย และโปรแกรมการท่องเที่ยว 3 รูปแบบคือ แบบครึ่งวันอัตราค่าบริการ 150 บาท/คน แบบเต็มวันอัตราค่าบริการ 200 บาท/คน และแบบค้างคืน 1 คืน อัตราค่าบริการ 400 บาท/คน

3. นักท่องเที่ยวนำร่องมีความคิดเห็นต่อความสมบูรณ์และเหมาะสมของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่ในระดับดี และมีความพึงพอใจมากต่อกิจกรรมและการบริการการท่องเที่ยวของชมรมฯ โดยพึงพอใจในอธยาศัยไมตรีและการต้อนรับของประชาชนในชุมชนมากที่สุด แต่ต้องปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ รวมถึงสถานที่ชมการแสดงที่ยังไม่เหมาะสมและสถานที่จอดรถที่ไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่

4. สมาชิกชมรมฯ ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมและการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine participation) ที่มีลักษณะแบบให้ความร่วมมือ (cooperation) ใน 3 ขั้นตอนคือ การวิเคราะห์ปัญหาและการประเมินศักยภาพชุมชน การวางแผนและการเตรียมความพร้อมชุมชน การติดตามและการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (pseudo participation) ที่มีลักษณะได้รับความช่วยเหลือ (assistencialism) ในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

5. ประชาชนในชุมชนมีการรับรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของชุมชนว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางบวกหรือมีสภาพดีขึ้นหลังจากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

6. รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ประกอบด้วยองค์ประกอบการจัดการ 4 ด้านคือ 1) ด้านพื้นที่และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม

This research was a development study which used tourism as a principal element for developing local community in terms of Community-based Tourism (CBT). The participatory action research (PAR) and the combination of qualitative and quantitative research techniques were used in the research and it was emphasized on every step of community participation. The objectives of this research were to 1) estimate the potential level of the CBT management at Huaysatyai sub-district, Huahin district, Prachuabkirikhan Province.; 2) develop and analyze the CBT management model at Huaysatyai sub-district, Huahin district, Prachuabkirikhan Province.; 3) study the achievement of CBT management in economic, socio-cultural and environmental approaches at Huaysatyai sub-district, Huahin district, Prachuabkirikhan Province.

Huaysatyai sub-district was chosen as a study area and Palau village was specified for developing and analyzing Huaysatyai CBT management model. Respondents in this study consisted of: 1) 19 tourism and environmental academicians together with Huaysatyai tourism expert persons based on purposive sampling. 2) 30 Pakakayoa Katoa Palau community-based tourism club members (no sampling) 3) 67 tourists of 4 groups visited the village during May to June 2009 4) 40 villagers based on purposive sampling from Pakakayoa Katoa Palau community-based tourism club members and representatives of 110 local families. Data collection was implemented from August 2008 to December 2009. Research findings were as follows:

1. The tourist sites of Huaysatyai sub-district were found to have passed the standard potential criteria of the Office of Tourism Development in the case of legality area and non tourism management. It was indicated that the area could be developed into a new ecotourism association by its nature and culture.

2. The local community would like to run tourism activities in their village and a tourism club was successfully established by themselves in the name of "Pakakayoa Katoa Palua community-based Tourism Club". The club's objectives were for solving low local economy and conserving the uniqueness of community culture by specifying 4 responsibility units. The club established 3 fascinating nature trails and culture walks which were: Khao Tung nature trail, Baan Palau culture walk and Palau Noi ecosystem study trail and submitted 3 different tour itineraries: half-day tour (150.- baht/person), full-day tour (200.-baht/person) and overnight tour (400.- baht/person), with duties and responsibilities were clearly divided among the committee members.

3. Tourists were found to have a high level of satisfaction with fertility nature and culture of the community and also with various tourist activities and services; particularly on local hospitality, public relations, cultural shows and public car park.

4. CBT club members provided well cooperation in tourist activities and tourism management by participation in 3 sections: community problem analysis and tourism potential estimation; tourism planning and community preparation; and CBT outcome monitoring and evaluation. CBT club members also give assistencialism by pseudo participation in the CBT management process.

5. Local people perceived that there was a positive change in socio-economic, cultural, natural, and environmental aspects after the development of community tourism.

6. The CBT management model at Huaysatyai sub-district, Huahin district, Prachuabkirikhan Province consisted of 4 elements as follows: 1) diversity of tourist sites and resources in the community; 2) intensive learning procession; 3) well management; and 4) cooperative local participation.